

Юлія ЛІВІНСЬКА

*капітан, ад'юнкт кафедри гуманітарних наук
Інституту морально-психологічного забезпечення
Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4291-5618>
e-mail: julia.livinska@gmail.com*

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ПОГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

Проаналізовано українську історіографію щодо передумов і причин російсько-грузинського збройного конфлікту. Відзначено, що науковий доробок науковців з України має досить потужний аналіз причин виникнення російсько-грузинського протистояння та повну незалежність у трактуванні від представників органів влади. Стверджено, що українські дослідники, визначаючи причини й передумови розгортання російсько-грузинського військового конфлікту 2008 р., звертали увагу і на історичні витоки протистояння. Констатовано, що вони виокремлюють такі основні причини та передумови російсько-грузинського конфлікту: політичні (розпад СРСР, необхідність побудови нової держави в історичних межах територій колишніх суміжних); тиск РФ через бажання Грузії співпрацювати з ЄС та вступ до НАТО; економічні, зокрема соціально-економічне питання; енергетична, пов'язана з «енергетичними тиграми» регіону – Туркменістаном, Казахстаном й Азербайджаном, які шукали нових шляхів експорту висхідних обсягів власних енергоносіїв в обхід традиційних російських коридорів; етнічні (етнонаціональне питання, міграційна політика ще радянської влади, боротьба між національними меншинами). Зауважено, що водночас українські вчені поки що почасти уникають створення чіткого та вичерпного переліку причин виникнення конфлікту, адже багато інформації досі перебуває під грифом «Таємно» і неможливо встановити остаточну істинність трактувань.

Звернуто увагу, що деякі українські аналітики (наприклад, В. Корнілов і М. Погребинський) у контексті російсько-українського конфлікту вважали агресором грузинську сторону, а військову підтримку зі сторони Росії на користь Південної Осетії, де проживало чимало російських громадян, сприймали як захист місцевого населення від «геноциду» з боку грузинської армії та стабілізацію регіону, через який відбувались поставки енергоносіїв.

Ключові слова: російсько-грузинський збройний конфлікт, причини, передумови, українська історіографія.

Сучасна російська агресія проти України, яка розпочалася навесні 2014 р. і триває досі, ставить перед дослідниками-гуманітаріями завдання щодо вивчення

передумов та причин сучасної геополітичної ситуації в локальному й глобальному контекстах. Важлива складова при цьому – розгляд збройних конфліктів, спровокованих Російською Федерацією (РФ) на пострадянському просторі після 1991 р., який уможливорює розуміння принципів і підходів ведення російською стороною війн не лише й не так під час «гарячих фаз» протистояння, як при проведенні дипломатичної та інформаційної війни. До одного з таких належить російсько-грузинський конфлікт 2008 р., який на сьогодні вже встиг одержати певне відображення не лише в українській громадській думці, а й серед наукових кіл – в історіографії.

В українській і світовій історіографії вже є певні напрацювання з досліджуваної тематики. Серед українських фахівців різні аспекти російсько-грузинського протистояння розглядали Павло Артимишин¹, Микола Дорошко², Олександр Задорожній³, Алла Киридон⁴, Олександр Майборода⁵. Із зарубіжних цією темою цікавилися Бен Джуда (Ben Judah)⁶, Сергій Лузянин (Сергей Лузянин)⁷, Єронім Перович (Jeronim Perović)⁸, Борис Райтшустер (Boris Reitschuster)⁹, Марсель ван Герпен (Marcel van Herpen)¹⁰.

Мета статті – проаналізувати українську історіографію у контексті передумов і причин російсько-грузинського збройного конфлікту 2008 р.

Українські дослідники, визначаючи причини й передумови до розгортання російсько-грузинського військового конфлікту 2008 р., звертали увагу і на історичні витоки протистояння. Наприклад, український учений П. Артимишин досліджував історію розвитку та вірогідних причин його виникнення. На його думку, протистояння між Тбілісі як центральною владою з одного боку і Сухумі (Абхазія) та Цхінвалі (Південна Осетія) як автономними утвореннями, що прагнули до відокремлення від Грузії, з другого сягає ще 1920-х років, коли у процесі утворення СРСР їх приєднали на правах автономій спочатку до ЗСФРР (Закавказької Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки),

¹ Артимишин П. Російсько-грузинський конфлікт 2008 р. у медійному дискурсі України. *Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика*: зб. статей. Київ, 2018. Вип. 23. С. 262–280.

² Дорошко М. Грузинсько-південноосетинський конфлікт та його наслідки. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/51411-gruzinsko-pvdennoosetinskiykonflkt-ta-yogo-nasltdki.html> (дата звернення: 17.11.2021).

³ Задорожній О. Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991–2014. Київ: К.І.С., 2014. 960 с.

⁴ Киридон А. Причини російсько-грузинського конфлікту: регіональний вимір. URL: <http://www.kumu.edu.ua/vmv/v/08/kyrydon.htm> (дата звернення: 17.11.2021).

⁵ Майборода О. Користь і сентименти в українсько-російських відносинах. *Україна та Росія: потенціал взаємодії та співробітництва*: зб. наук. праць. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2010. С. 88–95.

⁶ Джуда Б. Крихка імперія: Як Росія полюбила і розлюбила Владіміра Путіна. Київ: Медуза, 2015. 416 с.

⁷ Лузянин С. Восточная политика Владимира Путина: Возвращение России на «Большой Восток» (2004–2008 гг.). Москва: АСТ, 2007. 448 с.

⁸ Perovic J. Caucasus crisis: implications and options for the West. *CSS Analyses in Security Policy*. Zurich, 2008. Vol. 3. № 39. P. 3–12.

⁹ Райтшустер Б. Путінократія: Людина влади та її система. Харків: Віват, 2015. 352 с.

¹⁰ Ван Херпен М. Війни Путіна: Чечня, Грузія, Україна: незасвоєні уроки минулого / пер. з англ. Харків: Віват, 2015. 304 с.

а в 1936 р. – до Грузинської РСР. Проте через існування радянської політичної системи така конфігурація не мала жодного значення. Все ж під час т. зв. «параду суверенітетів» на межі 1980–1990-х років вона дала про себе знати міжетнічними протистояннями, які відбувалися в інших радянських республіках, зокрема й Грузії¹¹.

Крім цього, П. Артимишин констатує, що впродовж 1991–1992 рр. розгорнувся грузинсько-південноосетинський збройний конфлікт, а в 1992–1993 рр. – абхазька війна. Роблячи акцент на політиці Едуарда Шеварнадзе (ედიუარდ შევარდნაძე), який на той час був президентом Грузії, Павло Артимишин відзначає, що політичний курс глави держави почав набувати західних орієнтирів, а це «не могло не турбувати Москву, яка розглядала цю закавказьку державу як традиційну сферу своїх інтересів»¹².

Однією з причин посилення протиборчих настроїв П. Артимишин називає «революцію троянд», провідною ідеєю якої було відновлення територіальної цілісності Грузії. Відповідно, дослідник відзначає: «Росія вбачала у збереженні невирішеності питання “бунтівних територій” запорукою власного успіху, адже нестабільна закавказька країна була “хорошим прикладом” для внутрішнього російського споживача інформації, якому нав’язували думку, про будь-які “кольорові революції”»¹³.

В аналізі П. Артимишин говорить про те, що в цей період Росія активно роздавала свої паспорти мешканцям Абхазії і Південної Осетії. У цьому автор вбачає цілеспрямований план представників влади РФ, оскільки видача паспортів означала набуття зазначеними особами громадянства РФ і у випадку будь-яких невігідних для неї дій, фактично існував привід введення «захисту» в межах миротворчості для новоспечених громадян. Водночас відзначає, що в медійному дискурсі України до 2014 р. не фігурувало поняття російсько-грузинського конфлікту. Лише з початком російської агресії проти України, що розпочалася навесні 2014 р. і триває досі, ситуація кардинально змінилась і, відповідно, українська історіографія почала оперувати зазначеним словосполученням.

Українські дослідники Ірина Габро й Аліна Куріленко стверджували, що першо-причиною виникнення конфлікту можна вважати розпад СРСР, який спровокував розгортання грузино-осетинсько-абхазького конфлікту в 1990-х роках¹⁴. Водночас учені також виділяли такі причини та передумови російсько-грузинського: історичні, політичні (геополітичні), етнічні (серед них – міграційну політику Лаврентія Берії (ლავრენტი ჰავლეს ძე ბერი), яка призвела до зменшення чисельності абхазців у регіоні до 17%), економічні (енергетичні), зокрема внутрішні соціально-економічні проблеми в самій РФ, а також прагнення Грузії вступити в НАТО (Організації Північноатлантичного договору), проти чого категорично виступала російська владна верхівка¹⁵.

¹¹ Артимишин П. Російсько-грузинський конфлікт 2008 р. ... С. 262–267.

¹² Там само.

¹³ Там само. С. 267–275.

¹⁴ Габро І., Куріленко А. Історичні передумови та причини російсько-грузинської війни 2008 року. *Старожитності Лукомор'я*. 2021. № 3 (6). URL: <http://www.lukomor.mosk.mksat.net/index.php/lukomor/article/view/83/75> (дата звернення: 18.11.2021).

¹⁵ Там само.

Борис Кушнірук, Алла Киридон, Петро Черник, Наталія Нечаєва-Юрійчук, Євген Ярошенко також дотримувалися думки, що серед головних причин виникнення конфлікту було перешкоджання РФ вступу Грузії в НАТО.

Зокрема, Б. Кушнірук зазначав, що відсутність збройних протистоянь відкривало Грузії дорогу в НАТО, а запорукою цього була зацікавленість західноєвропейських країн і США у стабільному транзиті каспійської нафти з незалежних від Росії трубопроводів. Аналітик вважав, що реалізація такого сценарію показала, що РФ насправді не виграла, а програла війну, бо поставленої мети не досягла¹⁶. Також відзначав постійну зацікавленість РФ у тому, щоб мати вплив на Кавказі. Він вважав, що загострення ситуації у цьому регіоні датується 1988 р., коли останній Голова Президії Верховної Ради СРСР Михайло Горбачов (Михайл Горбачёв) доручив КДБ (Комітету державної безпеки) почати процес міжетнічної дестабілізації в тих союзних республіках, які мали намір вийти зі складу Радянського Союзу¹⁷.

Український учений К. Усатюк відзначав, що аналіз першопричин виникнення російсько-грузинського протистояння варто розглядати в контексті подій розпаду СРСР і подальших грузино-осетинського та грузино-абхазького протистоянь, які, на переконання дослідника, були інспіровані Росією¹⁸. Водночас автор, посилаючись на погляди М. Дорошко та Н. Шпакової, говорить про те, що Росія зміцнювала сепаратизм й озброювала населення «бунтівних» територій, сподіваючись на їх відділення від Грузії. При цьому вчений акцентував на тому, що саме євроатлантичний політичний курс Грузії став безпосередньою передумовою для російського вторгнення на територію цієї держави в серпні 2008 р. Проте відзначав, що дії РФ важко розцінювати в єдиному ключі, адже існувала вигода зі збройного протистояння для обох сторін. По-перше, РФ відкрито не заявляла про готовність надання будь-якої підтримки Осетії та Абхазії, а навпаки публічно говорила про необхідність територіальної цілісності Грузії, хоч керівництво добре розуміло, що втрата Грузії в боротьбі за її вступ у НАТО буде фіаско. По-друге, і Грузія, ставши жертвою агресії, могла на тлі цього образу закликати західних партнерів до активізації «грузинського питання» в контексті інтеграції з ЄС (Європейським Союзом) та НАТО¹⁹.

У той же момент Ігор Мельничук говорив і про місце етнополітичних причин початку протистояння на Закавказзі. Так, відповідно до його міркувань, російсько-грузинська війна 2008 р. була схожою на вірмено-азербайджанський конфлікт довкола Нагірного Карабаху: обидва протистояння пов'язані з територіальними інтересами Росії у регіоні, відзначалися етнотериторіальністю та розгорталися безпосередньо біля російських кордонів і підтримкою Росії самопроголошених державних утворень²⁰.

¹⁶ Черник П. Грузинсько-російська війна 2008 року – геополітичний реванш Росії. *Держава і право*: зб. наук. праць. Київ, 2011. Вип. 53. С. 686–692.

¹⁷ Кушнірук Б. Російсько-грузинська війна: причини та наслідки. *УНІАН*. 2008. 18 серпня. URL: <http://www.unian.net/ukr/news/news-267814.html> (дата звернення: 18.11.2021).

¹⁸ Усатюк К. Р. Російсько-грузинський конфлікт 2008 року: уроки для України / <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/28384/1/124-133.pdf> (дата звернення: 18.11.2021).

¹⁹ Дорошко М., Шпакова Н. Зовнішня політика республіки Грузія. *Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД*. Київ: Центр учбової літератури, 2011. С. 95–100.

²⁰ Мельничук І. Інтеграційні проекти Російської Федерації на пострадянському просторі: дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.04 / Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2015. С. 237.

Вбачав І. Мельничук й економічні причини російської агресії: завдяки втриманню Грузії у власній геополітичній орбіті Росія намагалася зберегти вплив на транспортування каспійської нафти через Закавказзя, оскільки у випадку його зменшення втратила б авторитет не тільки в Кавказькому регіоні, а й на Близькому Сході²¹.

Українські дослідники Валерій Копійка та Володимир Манджолла, розглядаючи причини війни в геополітичному контексті, наголошували на ролі політики «Східного партнерства» ЄС у протистоянні та стверджували, що саме події літа 2008 р. на Закавказзі перетворили цю програму, яка спершу запроваджувалася з метою поглиблення відносин із сусідами ЄС на Сході та збалансування союзу для Середземномор'я, на стратегічну. Крім того, вчені акцентували на активізації діяльності Росії з відновлення свого впливу на пострадянському просторі. У зв'язку з цим європейські країни мали перейматися питанням утримання східних сусідів²².

Своєрідну думку щодо причин протистояння висловлював політолог, директор Інституту глобальних стратегій Вадим Карасьов. Ще напередодні військових дій між Росією та Грузією він зазначав, що Росія ніколи не погодиться на те, щоб на пострадянському (колишньому імперському) просторі формувалися інші держави з відмінними політичними моделями та геополітичними орієнтаціями, тим паче спрямованими на ЄС і НАТО²³. Коли ж на Закавказзі розпочалися військові дії, В. Карасьов нейтрально оцінював закавказьку війну, усе ж вважаючи, що в її розв'язанні були зацікавлені США, які намагалися, скориставшись конфліктом, «обнулити» миротворчий мандат Росії у регіоні, замінивши його міжнародними силами, та «вичавити» Росію із Кавказу²⁴.

На думку Євгена Ярошенко це протистояння було обумовлене вичерпністю Росії економічних, політичних та інших важелів тиску на Грузію, внаслідок чого військова сила залишалася останнім інструментом, щоби «примусити» політичне керівництво Грузії змінити його зовнішньополітичний вектор, який досі був спрямований на інтеграцію у структури ЄС і НАТО²⁵.

Водночас Катерина Данилюк, опираючись на думку представника російської опозиції Андрія Іларіонова (Андрей Илларионов), відзначала, що Росія змогла у 2008 р. повернути собі статус одного зі світових лідерів і довести свою перевагу. Крім того, вчена, погоджуючись зі поглядами Олена Бебешко²⁶, визначала: «Росія продемонструвала своє прагнення зайняти стійку позицію у цьому регіоні та обмежити західний вплив у політичній, економічній сферах та сфері безпеки. Росія підтвердила, що може впливати на ситуацію в державах СНД [Співдружності незалежних держав – Ю. Л.],

²¹ Там само. С. 345.

²² Копійка В., Манжолла В., Весела Н. Україна та Європейський Союз: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 78 с.

²³ Карасьов В. Попри кризу, Грузія тримає марку демократії. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/a-49-2007-11-08-voa4-87046342/227515.html> (дата звернення: 17.11.2021).

²⁴ Козуб Т. Что в сложившейся ситуации делать Украине? *Комсомольская правда в Украине*. 2008. 13 августа. С. 3.

²⁵ Ярошенко Є. Війна в Грузії: чотири важливих уроки для України. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2017-08-08/voyna-rossii-s-gruziiy-chetyre-vajnyih-uroka-dlya-ukrainyi/13777> (дата звернення: 17.11.2021).

²⁶ Бебешко О. «П'ятиденна війна» на Кавказі 2008 р.: причини та геополітичні наслідки. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2010. № 2. С. 87–90.

у той час, як останні не можуть розраховувати на серйозну підтримку з боку Заходу. Військова присутність Росії у західній частині Південного Кавказу визначає нові параметри геополітичної реальності в Чорноморському регіоні»²⁷.

Олена Балацька основними передумовами конфлікту офіційних Москви та Тбілісі визнавала грузино-південноосетинський і грузино-абхазький конфлікти²⁸. Вчена характеризує це протистояння російсько-грузинською війною, яка мала сепаратистський вимір зі сторони Південної Осетії. При цьому відзначила, що під час цієї колізії сепаратизм був головно інспірований та підтриманий ззовні в результаті втручання РФ²⁹.

Серед українських дослідників побутує думка і щодо політичних причин російсько-грузинського конфлікту. Зокрема, про те, що участь Росії у протистоянні між Абхазією і Південною Осетією була спробою «відновити статус держави світового значення», робить висновок у дослідженні Петро Черник. Він вважав, що спільні кордони надали Росії можливість сприяти сепаратистським формуванням і розташовувати на цій території свої війська³⁰.

Цей же автор, поряд із А. Киридон та Є. Ярошенко, стверджував, що російсько-грузинський конфлікт мав геополітичні причини виникнення. Зокрема, на думку П. Черника, ускладнення ситуації набуло геополітичного виміру вранці 8 серпня 2008 р. Тоді через Рокський тунель почалося масове вторгнення регулярної російської армії на суверенну територію Грузії. До цього протистояння між грузинами й осетинами було суто етнічним³¹.

Водночас А. Киридон зазначала, що на тлі російсько-грузинського конфлікту в контексті територіально-просторової конфігурації його обумовленості або причинності досить логічним виглядає запитання: «“Чому Кавказ?”». Довгий час, хрестоматійно, тобто по всіх канонах, санітарний кордон розглядався як кордон між Європою та Азією»³².

Вказували українські вчені й на енергетичну причину російсько-грузинського конфлікту. Так, в основі протистояння, на думку П. Черника, лежав енергетичний чинник, який найбільше вплинув на «енергетичних тигрів» регіону – Туркменістан, Казахстан й Азербайджан, які шукали нових шляхів експорту висхідних обсягів власних енергоносіїв в обхід традиційних російських коридорів³³.

Аргументуючи те, що протистояння мало енергетичні джерела, Наталія Нечасва-Юрійчук акцентувала на тому, що РФ була одним із найбільших експортерів нафти й газу для держав ЄС. Війна у Грузії продемонструвала також прагнення РФ взяти

²⁷ Данилюк К. Російсько-грузинська війна 2008 р.: реакція світової спільноти та геополітичні наслідки. *Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива*. 2013. № 3. URL: https://eprints.oa.edu.ua/2303/1/Danyliuk_NZ_stud_Vyp-3_turyzm.pdf (дата звернення: 17.11.2021).

²⁸ Балацька О. Сецесеоністські конфлікти на пострадянському просторі: чинники та наслідки. *European political and law discourse*. 2017. № 4. С. 52–58. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-4/09.pdf> (дата звернення: 17.11.2021).

²⁹ Там само.

³⁰ Черник П. Грузинсько-російська війна... С. 686–692.

³¹ Там само.

³² Киридон А. Причини російсько-грузинського конфлікту...

³³ Черник П. Грузинсько-російська війна... С. 686–692.

під контроль нафтопровід Баку–Тбілісі–Джейхан і встановити власну монополію на рух азербайджанської нафти³⁴.

Іван Зельманович зазначав, що грузинсько-абхазько-осетинський конфлікт згодом переріс у відкриту російсько-грузинську війну і це призвело до окупації російськими військами територій незалежної держави³⁵. Також учений вказував на надзвичайно складну етнополітичну ситуацію у взаємовідносинах між абхазцями, осетинцями й центральною владою Грузії. Зокрема, це пояснювалося тим, що Тбілісі завжди прагнуло мати повний і цілковитий контроль над проблемними регіонами, подекуди навіть нехтуючи їхніми законними правами. Вчений стверджував, що існування у Грузії автономій протидіяло принципам формування Грузинської держави і, передовсім, засадам його національно-державного устрою. «Тому заперечення легітимності автономій виникало від принципової неможливості їх існування у складі нової Грузії взагалі»³⁶.

Також дослідник відзначив, що ще до «п'ятиденної війни» в серпні російське керівництво зробило низку кроків, які наблизили його до офіційного визнання двох відокремлених від Грузії республік: скасувало санкції проти Абхазії, введені Радою глав держав СНД у 1996 р., оголосило про встановлення прямих правовідносин Росії з Абхазією і Південною Осетією. Вони були продиктовані, по-перше, намаганням не допустити втягування Абхазії та Південної Осетії у процес можливого вступу Грузії в НАТО; по-друге, спробою дати відповідь на активізацію дипломатії ЄС та США в абхазькому конфлікті, спрямовану на зміну формату врегулювання і в результаті – на виведення російських миротворців та заміну їх міжнародним контингентом³⁷.

На думку Тараса Возняка, збройні сутички у Грузії були значно більшим, ніж просто локальний конфлікт, явищем, яке засвідчило зміну світового порядку, за якого Росія остаточно дала знати Заходу, що вона повністю оговталась і вийшла із кризи, до якої призвів розпад СРСР, і стала самостійним політичним гравцем, що хоче повноцінно впливати на свою вчорашню «периферію», зокрема й Україну. Інтервенція ж Росії до Грузії, яка, на думку інтелектуала, й призвела до війни, була перевіркою РФ того, наскільки далеко західні партнери дозволять росіянам зайти, руйнуючи норми міжнародного права³⁸.

Володимир Чалий із Центру Разумкова стверджував, що дії Росії на Південному Кавказі, зокрема і визнання нею незалежності окремих територій Грузії, ніяк не посприяли її посиленню, а навпаки спричинили негативну реакцію серед країн ЄС та навіть СНД, що могло закінчитися певною міжнародною ізоляцією РФ³⁹. Такої ж

³⁴ Нечасва-Юрійчук Н. До питання про причини та ймовірні наслідки грузино-російського конфлікту у серпні 2008 року. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-4826.html> (дата звернення: 17.11.2021).

³⁵ Зельманович І. Політичні механізми врегулювання заморожених конфліктів сучасності: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Львівський національний університет ім. Івана Франка; Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2019. С. 142.

³⁶ Там само. С. 163.

³⁷ Там само. С. 171.

³⁸ Возняк Т. Грузинська криза і її українські наслідки. *Високий замок*. 2008. 13 серпня. С. 2.

³⁹ Чалий В. Росія поступила неочачно, визнавши незалежність Абхазії та Південної Осетії. *Центр Разумкова*. 2008. 27 серпня. URL: http://old.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=617 (дата звернення: 17.11.2021).

думки дотримувався й історик Олександр Майборода, який запевняв, що орієнтація РФ на військову перспективу ніяк не сприяла її відносинам зі сусідами не лише в контексті порушень норм міжнародного права, а й у економічній площині, роблячи російський НТК (науково-технічний комплекс) несумісним із цивільними у своїй основі НТК інших держав, зокрема й України⁴⁰.

На переконання О. Коломійця, який у 2008 р. обіймав посаду президента Центру євроатлантичних студій, грузинсько-російський конфлікт був початком стратегічної війни між демократичним і тоталітарним світами, у якому Росія виявила себе як агресор, адже напала на суверенну державу, на відміну від Грузії, війська якої увійшли до Південної Осетії – офіційної грузинської території. Водночас, згідно із твердженнями аналітика, відсутність реальних важелів впливу на Росію з боку ООН чи ОБСЄ (Організації з безпеки і співробітництва в Європі) засвідчило недієздатність цих структур та їхню неспроможність по-справжньому захистити будь-яку іншу потенційну жертву, зокрема й Україну, від російського нападу, а тому Києву потрібно було самому зайняти жорстку щодо дій РФ у Грузії позицію, аби українську сторону не розцінювали як слабку, а отже, і не зазіхали би на її суверенітет⁴¹.

Подібної думки дотримувалися й директор міжнародних програм Центру міжнародної безпеки та стратегічних студій Григорій Перепелиця і директор програм політичного аналізу та безпеки Міжнародного центру перспективних досліджень Віктор Чумак, які зазначали, що Грузії не варто було очікувати допомоги від міжнародних організацій Заходу, зокрема і НАТО, які уникали безпосереднього протистояння з Росією. Щобільше, на думку експертів, саме західні партнери, хоч і непрямо, доклалися до розгортання кризи на Кавказі, визнавши незалежність Косова, чим розв'язали Москві руки для вторгнення до Грузії⁴².

Проте не всі українські аналітики були настільки налаштованими прогрузинськи. Так, очільник Української філії Інституту СНД Володимир Корнілов зазначав, що агресором була Грузія, а Росія лише надавала допомогу Південній Осетії, де проживало чимало російських громадян, та захищала їх від «геноциду» з боку грузинської армії. Водночас Михайло Погребинський взагалі припускав, що дії Росії проти Тбілісі, спрямовані на стабілізацію регіону, через який постачали енергоносії, підтримують західні партнери⁴³.

Отже, розглядаючи теоретичні аспекти історіографічної думки щодо виникнення російсько-грузинського конфлікту 2008 р., варто відзначити, що серед українських дослідників виокремлюються такі головні причини та передумови російсько-грузинського конфлікту: політичні; тиск РФ через бажання Грузії співпрацювати з ЄС і вступ до НАТО; економічні; етнічні. Водночас українські вчені поки уникають створення чіткого та вичерпного переліку причин виникнення конфлікту, адже багато інформації досі під грифом «Таємно» і неможливо встановити остаточну істинність трактувань.

⁴⁰ Майборода О. Користь і сентименти в українсько-російських відносинах. С. 92.

⁴¹ Васюнець Н., Куцій О. Не поступатися, але провадити переговори. *Експрес*. 2008. 12–13 серпня. С. 3.

⁴² Там само.

⁴³ Козуб Т. Что в сложившейся ситуации делать Украине? ... С. 3.

REFERENCES

- Artyмышyn, P. (2018). Rosiisko-hruzynskyi konflikt 2008 r. u mediinomu dyskursi Ukrainy [Russian-Georgian conflict of 2008 in the media discourse of Ukraine]. *Ukraina XX stolittia: kultura, ideolohiia, polityka*, 23, 262–280 [in Ukrainian].
- Balatska, O. (2017). Setseseonistski konflikty na postradianskomu prostori: chynnyky ta naslidky [Secessionist conflicts in the post-soviet space: factors and consequences]. *European political and law discourse*, 4, 52–58. Retrieved from <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-4/09.pdf> [in Ukrainian].
- Bebeshko, O. (2010). «Piatydenna viina» na Kavkazi 2008 r.: prychny ta heopolitychni naslidky. *Ukrainskyi naukovyi zhurnal «Osvita rehionu»*, 2, 87–90 [in Ukrainian].
- Chalyi, V. (2008, Serpen 27). Rosiia postupyła neobachno, vyznavshy nezalezhnist Abkhazii ta Pivdennoi Osetii. *Tsentr Razumkova*. Retrieved from http://old.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=617 [in Ukrainian].
- Chernyk, P. (2011). Hruzynsko-rosiiska viina 2008 roku – heopolitychni revansh Rosii. *Derzhava i pravo*, 53, 686–692 [in Ukrainian].
- Danyliuk, K. (2013). Rosiisko-hruzynska viina 2008 r.: reaktsiia svitovoi spilnoty ta heopolitychni naslidky. *Mizhnarodni vidnosyny i turyzm: suchasnist ta retrospektyva*, 3. Retrieved from https://eprints.oa.edu.ua/2303/1/Danyliuk_NZ_stud_Vyp-3_turyzm.pdf [in Ukrainian].
- Doroshko, M. Hruzynsko-pivdennoosetynskyi konflikt ta yoho naslidky. Retrieved from <http://westudents.com.ua/glavy/51411-gruzynsko-pvdennoosetynskiykonflikt-ta-yogonasldki.html> [in Ukrainian].
- Doroshko, M., & Shpakova, N. (2011). Zovnishnia polityka respubliky Hruziia. In *Heopolitychne seredovyshche ta heopolitychna oriientatsiia krain SND* (pp. 95–100). Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
- Dzhuda, B. (2015). *Krykhka imperiia: Yak Rosiia poliubyla i rozliubyla Vladimira Putina*. Kyiv: Meduza [in Ukrainian].
- Habro, I., & Kurilenko, A. (2021). Istorychni peredumovy ta prychny rosiisko-hruzynskoi viiny 2008 roku. *Starozhytnosti Lukomoria*, 3 (6). Retrieved from <http://www.lukomor.mosk.mksat.net/index.php/lukomor/article/view/83/75> [in Ukrainian].
- Karasiov, V. (2007, Lystopad 8). Popry kryzu, Hruziia trymaie marku demokratii. *Holos Ameryky*. Retrieved from <https://ukrainian.voanews.com/a/a-49-2007-11-08-voa4-87046342/227515.html> [in Ukrainian].
- Kopiika, V., Manzhola, V., & Vesela, N. (2012). *Ukraina ta Yevropeyskyi Soiuz: navch. posib*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
- Kozub, T. (2008, Avgust 13). Chto v slozhivsheisia situatsyi delat Ukraine? *Komsomolskaia pravda v Ukraine*, 176 (2993/24388), 3 [in Russian].
- Kushniruk, B. (2008, Serpen 18). Rosiisko-hruzynska viina: prychny ta naslidky. *UNIAN*. Retrieved from <http://www.unian.net/ukr/news/news-267814.html> [in Ukrainian].
- Kyrydon, A. Prychny rosiisko-hruzynskoho konfliktu 2008 roku: rehionalnyi vymir. Retrieved from <http://vmv.kymu.edu.ua/series/vmv/vipusk8/5.pdf> [in Ukrainian].
- Luzianyn, S. (2007). *Vostochnaia politika Vladimira Putina: Vozvrashchenie Rossii na «Bolshoi Vostok» (2004–2008 gg.)*. Moscow: ACT [in Russian].
- Maiboroda, O. (2010). Koryst i sentymenty v ukrainsko-rosiiskyykh vidnosynakh. *Ukraina ta Rosiia: potentsial vzaemodii ta spivrobotnytstva*, 88–95 [in Ukrainian].

- Melnychuk, I. (2015). *Intehratsiini proekty Rosiiskoi Federatsii ta postradianskomu prostori* [Integration projects of the Russian Federation in the post-Soviet space] (*Doctor's thesis*). Chernivtsi [in Ukrainian].
- Nechaieva-Yuriichuk, N. (2007). Do pytannia pro prychny ta ymovirni naslidky hruzyno-rosiiskoho konfliktu u serpni 2008 roku. *Istorychna panorama*, 5. Retrieved from <http://politics.ellib.org.ua/pages-4792.html> [in Ukrainian].
- Perovic, J. (2008). Caucasus crisis: implications and options for the West. *CSS Analyses in Security Policy*, 3, 39, 3–12 [in English].
- Raitshuster, B. (2015). *Putinokratiia: Liudyna vlady ta yii systema*. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
- Usatiuk, K. (2020). Rosiisko-hruzynskyi konflikt 2008 roku: uroky dlia Ukrainy. Retrieved from <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/28384/1/124-133.pdf> [in Ukrainian].
- Van Kherpen, M. (2015). *Viiny Putina: Chechnia, Hruzii, Ukraina: nezasvoieni uroky mynuloho*. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
- Vasiunets, N., & Kushchii, O. (2008, Serpen 12–13). Ne postupatysia, ale provadyty perehovory. *Ekspres*, 118 (4142), 3 [in Ukrainian].
- Vozniak, T. (2008, Serpen 13). Hruzynska kryza i yii ukrainski naslidky. *Vysoky zamok*, 149 (3798), 2 [in Ukrainian].
- Yaroshenko, Ye. (2017, Serpen 8). Viina v Hruzii: chotyry vazhlyvykh uroky dlia Ukrainy. *Apostrof*. Retrieved from <https://apostrophe.ua/article/politics/2017-08-08/voina-rossii-s-gruziye--chetyre-vajnyih-uroka-dlya-ukrainyi/13777> [in Ukrainian].
- Zadorozhnii, O. (2014). *Mizhnarodne pravo v mizhderzhavnykh vidnosynakh Ukrainy i Rosiiskoi Federatsii 1991–2014*. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
- Zelmanovych, I. (2019). *Politychni mekhanizmy vrehuliuvannia zamorozhenykh konfliktiv suchasnosti* [Political mechanisms for resolving today's frozen conflicts] (*Candidate's thesis*). Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

Yulia LIVINSKA

Adjunct Professor, Captain at the

Department of Humanities

Institute of Moral and Psychological Support

Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4291-5618>

e-mail: julia.livinska@gmail.com

PRECONDITIONS AND CAUSES OF THE RUSSIAN-GEORGIAN ARMED CONFLICT: A VIEW OF UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY

An analysis of Ukrainian historiography on the preconditions and causes of the Russian-Georgian armed conflict has been conducted. It is noted that the scientific achievements of scientists from Ukraine have a very powerful analysis of the causes of the Russian-Georgian confrontation and complete independence in interpretation from government officials. It is claimed that Ukrainian researchers, determining the causes and preconditions for the development of the Russian-Georgian military conflict in 2008, also drew attention to the historical origins of

the confrontation. The following key causes and preconditions of the Russian-Georgian conflict are singled out among Ukrainian scholars: political, namely the collapse of the USSR, the need to build a new state within the historical framework of the territories of former neighboring states; pressure from Russia over Georgia's desire to cooperate with the EU and join NATO; economic, including socio-economic issues; energy, related to the «energy tigers» of the region – Turkmenistan, Kazakhstan, and Azerbaijan that were looking for new ways to export rising volumes of their energy bypassing the traditional Russian corridors; ethnic – ethnonational issue, the migration policy of the Soviet government, the struggle between national minorities. As noted, at the same time, Ukrainian scholars are still partly avoiding the creation of a clear and comprehensive list of causes of the conflict because much information is still classified as «Secret» and it is impossible to establish the final truth of interpretations. It is shown that some Ukrainian analysts (for example, V. Kornilov and M. Pohrebinskyi) considered the Georgian side an aggressor in the context of the Russian-Ukrainian conflict, and perceived military support from Russia in favor of South Ossetia, where many Russian citizens lived, as protection of local population from the «genocide» by the Georgian army and the stabilization of the region through which energy supplies took place.

Keywords: Russian-Georgian armed conflict, causes, preconditions, Ukrainian historiography.